

Documents d'avaluació

1

G CONSELLERIA
O EDUCACIÓ
I I UNIVERSITAT
B INSTITUT AVALUACIÓ
I QUALITAT
SISTEMA EDUCATIU

La repetició escolar

Març 2017

La repetició escolar

Eficàcia sobre l'aprenentatge

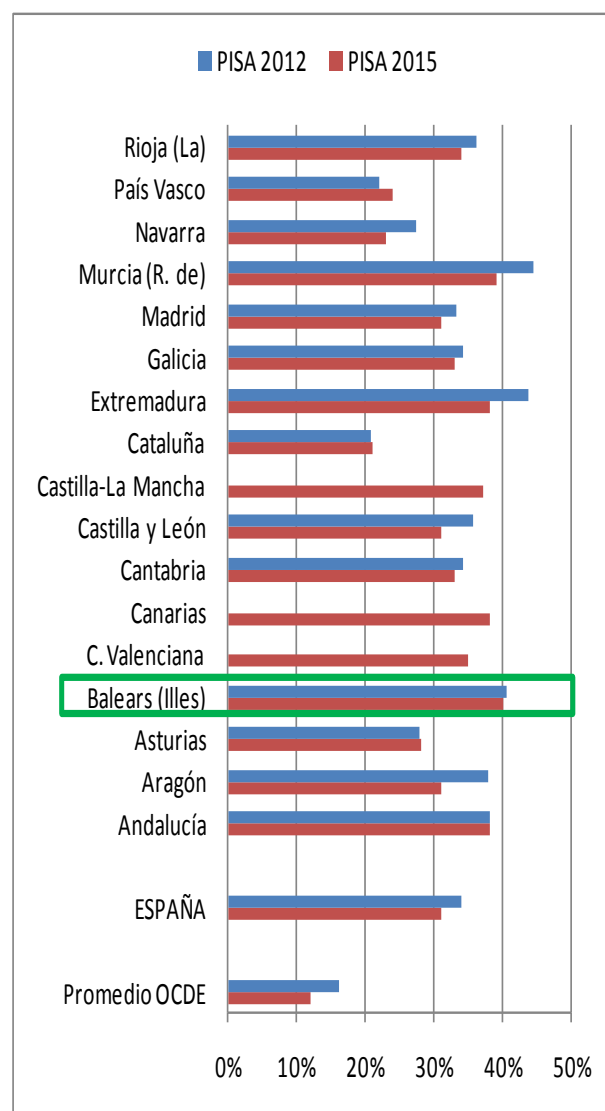
Gran part dels països que integren la Unió Europea contemplen la repetició escolar com una mesura d'atenció a l'alumnat que presenta desajustaments en el seu rendiment acadèmic dins els processos d'ensenyament i aprenentatge. Eurydice en l'informe *La repetició de curs en la Unió Europea: normativa i estadístiques* (2011) recull i concreta que gairebé tots els països tenen legislació referida a la repetició de curs dins el tram de l'escolarització obligatòria. L'anàlisi conclou que hi ha coincidències pel que fa als criteris i procediment per prendre la decisió, les mesures per limitar el nombre de repeticions i la informació o consulta prèvia que cal proporcionar a les famílies.

Tot i que la normativa és similar en la majoria de països, la pràctica demostra que existeixen diferències significatives tant en l'abast com en l'extensió de la mesura de repetició. Així, de l'Informe PISA 2015, es desprèn que mentre als països de l'OCDE el percentatge d'alumnat de 15 anys que ha repetit al manco una vegada al llarg de l'escolaritat obligatòria és un 12% i al conjunt de la UE un 15%. A Espanya el percentatge es duplica (31%) i a les Illes Balears arriba al 40%, dada que es manté relativament estable respecte a l'anterior edició de PISA (2012).

L'informe de la Comissió Europea conclou que hi ha països on existeix una "cultura de la repetició", la qual cosa explicaria el fet que, tot i tenir un instrument jurídic similar, es registren taxes de repetició bastant diferenciades.

En aquests països impera la idea de que repetir és un benefici per a l'alumnat, creença consolidada en diferents sectors de la comunitat educativa: professorat, pares i legisladors.

Fig.1. Percentatge d'alumnat repetidor a la OCDE, al conjunt d'Espanya i a les CA (dades PISA 2012 i PISA 2015).

És la repetició una mesura eficaç per a la millora de l'alumnat amb baix rendiment escolar?

La figura 1 indica que aproximadament 4 de cada 10 alumnes de 15 anys de les Illes Balears al llarg de la seva vida d'escolarització obligatòria ha mostrat un rendiment escolar poc satisfactori, la qual cosa s'ha traduït en la repetició, com a mínim, d'un curs escolar.

La taula 1 mostra la distribució de l'alumnat repetidor de les Illes Balears, segons el nivell obtingut a PISA 2015. S'ha de recordar que, segons l'escala de PISA, l'alumnat situat al nivell 1 o inferior presenta capacitats limitades per incorporar-se a la vida adulta o per continuar estudis. No obstant això, l'OCDE considera que l'alumnat que es situa al nivell 2 de l'escala de resultats disposa de les capacitats necessàries per incorporar-se al mercat laboral o prosseguir els estudis. L'alumnat que es situa en el nivell 3 de l'escala es considera com a l'alumnat mitjà i en els nivells 4 i superiors es troba l'alumnat amb capacitats per damunt de la mitjana.

Taula1. Distribució de l'alumnat repetidor de les Illes Balears que ha participat a PISA 2015, segons el nivell obtingut a cada competència.				
	Limitat nivell 1 o inferior	Suficient nivell 2	Mitjà nivell 3	Satisfactori nivell 4 o superior
Ciències	40%	37%	20%	3%
Matemàtiques	48%	33%	15%	3%
Lectura	38%	37%	21%	3%

Aquestes dades indiquen que el 60% de l'alumnat que ha repetit es troba al nivell 2 o superior en la competència científica, mentre que en el cas de la competència matemàtica un 52% de l'alumnat es troba en aquests nivells i un 62% pel que fa a la competència lingüística. Aquesta constatació posa de

manifest que més de la meitat de l'alumnat de 15 anys de les Illes Balears que ha repetit, tot i no tenir un nivell competencial altament satisfactori, obté a PISA un nivell suficient per avançar acadèmica o professionalment.

Es pot argumentar que aquests resultats es deuen precisament al fet d'haver romàs un any més a un determinat nivell, la qual cosa li ha permès superar determinades mancances o dificultats però moltes altres evidències demostren que, en general, la repetició no és la principal raó que explica aquest fet, com es pot constatar a altres estudis i publicacions (Cañellas i Portas, 2015).

La taula 2 permet constatar que com més prest es produeix la repetició i que quan s'acumula més d'una repetició, l'alumnat assoleix nivells competencials inferiors als que no han repetit mai durant tota la seva escolaritat.

Taula2. Resultats a les distintes competències de PISA 2015 dels alumnes que han repetit algun curs al llarg de la seva escolarització.

	Cursos repetits	Nivell
Comprensió lectora	Mai	524
	Només a ESO	444
	Només a EP	428
	A ESO i a EP	388
Competència matemàtica	Mai	513
	Només a ESO	437
	Només a EP	421
	A ESO i a EP	393
Competència científica	Mai	523
	Només a ESO	443
	Només a EP	429
	A ESO i a EP	395

En una investigació referida precisament a l'efecte de les repeticions en els processos d'ensenyament-aprenentatge dels alumnes publicada l'any 2009, l'Institut Basc

d'Avaluació i Investigació Educativa (IVEI) va concloure que:

Les dades de rendiment de l'alumnat que repeteix són molt consistents: mostren de forma constant i coincident que la repetició de curs no pareix ser una mesura eficaç per a la millora de les competències de l'alumnat amb fracàs escolar i per a l'adquisició dels aprenentatges que no va aconseguir en cursos anteriors (IVEI, 2009, p.47).

No existeix evidència empírica que mostri efectes positius de la repetició escolar sobre la millora del rendiment escolar.

De fet, gairebé la meitat dels repetidors de la nostra comunitat (un 52%), molt probablement no haurien necessitat repetir perquè, com s'ha explicat abans, el seu nivell de competència correspon al nivell 2 o superior de l'escala de resultats de PISA 2015.

Això comporta la necessitat de reflexionar sobre si una part important de l'alumnat que manifesta un cert grau de retard escolar respecte al seu grup d'edat, necessita repetir per progressar durant l'escolaritat obligatòria.

Repetició, resultats educatius i equitat.

Dins el tram de l'escolarització obligatòria existeixen criteris diferenciats a l'hora de determinar la repetició de l'alumnat. Així, en general, a l'etapa d'educació primària, els criteris que se segueixen tenen una component de caire més qualitativa com poden ser la maduració i els coneixements i la capacitació bàsicament a les àrees instrumentals.

En canvi, a l'etapa d'educació secundària obligatòria, prevaleixen els criteris de caire

quantitatiu ja que en la major part dels casos venen determinats pel nombre de matèries suspeses.

De l'anàlisi de les dades de la taula 3 es desprèn que al final de l'educació primària, gairebé un 6% de l'alumnat que ha repetit a aquesta etapa i per tant que és major de 12 anys promociona a l'educació secundària obligatòria amb dèficits escolars importants (3 o més àrees suspeses).

Taula 3. Percentatges d'alumnes que promocionen de l'EP a l'ESO (curs 2015-2016) segons les àrees suspeses.

Àrees	% total d'alumnes	% alumnes 12 anys	% alumnes + de 12 anys
Total	96,6	77,8	18,8
0 suspesa	75,8	68,2	7,6
1 suspesa	8,9	5,8	3,1
2 suspeses	5,4	3,1	2,3
3 o més suspeses	6,5	0,8	5,7

Taula 4. Percentatges d'alumnes que promocionen de 2n a 3r d'ESO (curs 2015-2016) segons les àrees suspeses.

Àrees	% total d'alumnes	% alumnes 14 anys	% alumnes + de 14 anys
Total	83,6	61,5	22,2
0 suspesa	65,9	56,6	9,3
1 suspesa	7,9	3,9	3,9
2 suspeses	2,9	0,9	2,1
3 o més suspeses	6,9	0	6,9

Les dades de promoció de 2n a 3r d'ESO de la taula 4 situa al 7% de l'alumnat major de 14 anys, és a dir, que ha repetit algun o alguns cursos i que suspèn 3 o més matèries la qual cosa confirma que l'alumnat que presenta els resultats educatius més baixos, coincideix amb l'alumnat que ja ha repetit.

La investigació de l'IVEI abans esmentada, referint-se a la repetició de curs, també conclou que aquest factor és el que presenta major correlació amb el rendiment, i ho fa de

forma negativa, la qual cosa el converteix en un predictor molt important de fracàs escolar.

Una altra constant que habitualment és assenyalada per la investigació educativa és que la repetició afecta de forma diferenciada a l'alumnat d'entorns desfavorits.

Taula 5. Percentatges d'alumnes que repetiren a l'educació primària el curs 2015-2016 desagregats per la condició d'immigrants.

Nivell	Repetició mitjana	Repetició alumnes no immigrants	Repetició alumnes immigrants
1r	3,8	3,0	8,7
2n	6,1	5,2	11,7
3r	3,7	3,1	8,1
4t	4,3	3,7	8,3
5è	2,7	2,5	4,6
6è	4,7	4,3	8,0

Taula 6. Percentatges d'alumnes que repetiren a l'educació secundària obligatòria el curs 2015-2016 desagregats per la condició d'immigrants.

Nivell	Repetició mitjana	Repetició alumnes no immigrants	Repetició alumnes immigrants
1r	12,5	11,8	16,9
2n	8,6	8,0	12,4
3r	11,7	10,5	19,4
4t	8,2	7,5	13,2

Les taules 5 i 6 posen de manifest que els percentatges d'alumnes immigrants que repeteixen dupliquen en molts casos els de l'alumnat repetidor no immigrant. La investigació educativa explica aquestes dades al·legant que l'alumnat socialment més desfavorit té manco oportunitats culturals i les seves famílies menys capacitats i formació per ajudar als seus fills a superar les dificultats escolars. Aquesta conclusió corrobora el fet que l'alumnat que més repeteix presenta unes mitjanes més baixes a les proves PISA (vegeu taula 2).

Totes aquestes evidències empíriques indiquen que la repetició és una mesura d'atenció a la

diversitat extrema, que s'ha d'adoptar de manera molt sospesada, amb caràcter excepcional amb tot l'alumnat i especialment amb l'alumnat més desfavorit, per evitar que aquest recurs contribueixi a incrementar les desigualtats d'accés i de permanència en el sistema educatiu.

Els costos econòmics de la repetició.

La repetició escolar també té efectes econòmics, tant pel que representen els costos directes en els pressuposts educatius com per les repercussions de la incorporació amb un any de retard al mercat laboral. El Sistema Estatal d'Indicadors de l'Educació, edició 2016 fa una estimació de la despesa mitjana per alumne i curs. A les Illes Balears, l'any 2013 aquesta mitjana va ser de 5.623 euros (4.685 euros per alumne a l'educació primària i 5.738 euros a l'educació secundària obligatòria). Traslladant aquestes estimacions al nombre d'alumnes repetidors del curs 2013-2014, resulta que dins el tram obligatori, la despesa aproximada que ocasiona la repetició al sistema educatiu de les Illes Balears va representar uns 37,8 milions d'euros.

Eliminar o reduir i prendre mesures alternatives a la repetició?

Tot i això, la solució als problemes que se'n deriven de la repetició de curs no es troba exclusivament en la seva eliminació o en restringir-la per a casos excepcionals, sense implantar estratègies alternatives o complementàries eficaces, adreçades a aquest alumnat que promocionaria amb desajustament curricular i baix rendiment acadèmic. L'eliminació o la reducció significativa del nombre d'alumnes que

repeteixen, ha de passar inevitablement per l'adopció de mesures alternatives. Mesures de caràcter pedagògic, acompanyades d'una redistribució dels recursos econòmics assignats. Les despeses estalviades pel sistema amb l'eliminació o reducció de la repetició s'haurien de destinar a mesures de suport acadèmic, tant escolar com extraescolar, per a l'alumnat que presenta un rendiment acadèmic més baix.

Referències:

Eurydice (2011). *La repetición de curso en la educación obligatoria en Europa: normativa y estadísticas*. Bruselas: Agencia Ejecutiva en el Ámbito Educativo, Audiovisual y Cultural. Recuperat a gener de 2017 de: http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/documents/thematic_reports/126ES.pdf

IAQSE (2016) Informe. Resultats PISA 2015 Illes Balears. Conselleria d'Educació i Universitat. Recuperat a gener de 2017 de: http://iaqse.caib.es/documentos/avaluacions/pisa/pisa_2015/pisa_IB_2015.pdf

Anuari de l'educació de les Illes Balears (2015): *La repetició de curs en l'ensenyament obligatori (Cañellas i Portas)*. Recuperat a gener de 2017 de: http://dpde.uib.cat/digitalAssets/377/377987_anuari-educacio-01-2015-min.pdf

Instituto de Evaluación (2016). Sistema estatal de indicadores de la educación. Edición 2016. Madrid: MECD. Recuperat a gener de 2017 de: <http://www.mecd.gob.es/inee/sistema-indicadores/Edicion-2016.html>

Consejería de Educación y Cultura del Gobierno del Principado de Asturias (2016). *Informes de Evaluación. La repetición escolar: hechos i creencias*. Gobierno del Principado de Asturias Recuperat a gener de 2017 de: <https://www.educastur.es/-/informes-de-evaluacion>

Conclusions

- ✓ Tot i que la normativa de repetició és bastant similar a la Unió Europea, la seva aplicació evidencia discrepàncies importants als diferents països. Aquestes diferències també es posen de manifest dins Espanya entre les diferents CA.
- ✓ Als països i a les CA amb elevats percentatges de repetició, existeix la creença errònia que amb la repetició es beneficia l'alumnat.
- ✓ En nombroses investigacions es qüestiona la repetició com la mesura més indicada per "recuperar" o "anivellar" l'alumnat amb rendiment acadèmic inferior al promig. La repetició, en general no millora ni el rendiment ni la motivació de l'alumnat a qui se li aplica aquesta mesura.
- ✓ La mesura de repetició s'aplica majoritàriament a alumnat immigrant i de classes socials desfavorides, la qual cosa fa que sigui un element desequilibrador de l'equitat del sistema.
- ✓ Els costos de la repetició són molt elevats. Part de la solució passa per reorientar la despesa dedicada a l'alumnat repetidor a mesures de suport acadèmic per a l'alumnat que presenta dificultats d'aprenentatge o desmotivació cap a l'estudi.

ISEI-EVEI 2009. *Efecto de las repeticiones escolares en el proceso de enseñanza aprendizaje del alumnado*. Departamento de educación, universidades e investigación. Gobierno Vasco. Recuperat a gener de 2017 de: http://www.isei-ivei.net/cast/pub/Repeticiones_cas.pdf

Edita:

Conselleria d'Educació i Universitat de les Illes Balears.
Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres.
Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE).

Autors: Javier Real Vila (tècnic de l'IAQSE)

Javier M. Gámez Bauzá (tècnic de l'IAQSE)